

lunk. Süt róluk a lelkesedés. Reggel fél nyolcra jönnek, hogy berendezzék a színt, ötezer bruttót kapnak előadónként. De még ez is veszélyben van, korábban a gödöllői művelődési házban dolgoztak. Annyira csökkenték azonban a költségvetésüket, hogy lehetetlenné vált a helyzetük. Most a Marczibányi téri művelődési házban játszanak, de nem annyiszor, ahányszor szeretnének. Tavaly még 152 előadást tartottak, idén már közel sem lesz ennyi, mert az ötezer bruttóra valót sem tudták összeszedni pályázati pénzekből. Van, aki saját színjátszó csoportot irányít, volt, aki felvételizett a főiskolára. Van, aki azt mondja, hogy nem is akar máshová kerülni, mert itt van a legjobb helyen. Itt tényleg kiélheti vágyait, megvalósíthatja önmagát, adhat a közönségnek.

Miközben szűkölködnek, látszik rajtuk, hogy irigylésre méltóan boldogok. Azt csinálják, amit szeretnek. És amit csinálnak, az egyik legértelmesebb színházi megnyilvánulás, amit valaha is láttam.

Novák János igazsága⁹

Gyermek- és Ifjúsági Színházak Biennáléja – Kaposvár, 2002. május 6-11.

Gabnai Katalin

Vajon többet tudunk-e a mostani fesztivál után a gyerekszínházról, mint 1979-ben, az első kaposvári találkozótól? Nem tudunk többet. Vajon jobb előadásokat láttunk-e most, mint akkor, vagy akár 87-ben, illetve 95-ben, a budapesti szemlék alkalmával? Nem, nem láttunk jobbakat. Vajon többen láttuk-e a produciókat, több szakmabeli tudott-e elszakadni otthoni munkájától, mint azelőtt, avagy voltak-e ott elegendő számban a programban nem érintett színházak képviselői? Bizony, alig látták egymást az együttesek, s bizony, nem voltak érdeklődők. Akkor, mi végre az egész? Miért kell gyerekszínházi fesztivált rendezni?

Mert elkerülhetetlen a szembenézés a valósággal. Meg azért is, mert nagyon jó látni a kevés jót, ami megteremtett. Ha az ember látott már ilyen fesztiválokat, s nagyjából ismeri a kortárs színházcsinálók gyerekszínházhoz való viszonyát, minden porcikája tiltakozik hasonló hazai rendezvények terve ellen, mivelhogy nem remél. Más országok ám rendezzenek csak azt, amit akarnak, de mi azt a nagyon kevéske pénzt ne herdáljuk el olyasmire, amit szinte minden részletében előre le tudunk kottázni. Igen, el lehetett volna költeni hatékonyabban a rendezvényre szánt összeget.

Töredelmesen be kell vallanom, gyerekszínházi fesztivál rendezése helyett előrevívőbb akciónak tartottam volna négy-öt olyan gyerekszínházi előadás megrendezését, ahol az anyagi és szellemi ráfordítás megegyezik egy szokásos felnőtt előadáséval. Ezt beszélgetőtársaim irreális kívánságnak tartották, pedig töredéknyi summa ki tudta volna szolgálni az ügyet. De ki figyelt volna azokra az előadásokra? Úgy tűnik, nem lehet ugrani a fejlődésben.

S ezért mégiscsak szükséges igazat adnom Novák Jánosnak, az ASSITEJ mostani elnökének, akinek régi vágya teljesült be az általa szorgalmazott esemény létrejöttékor. Csak egy fesztivál tud olyan mérhető mennyiségű figyelmet és publicitást kapni, amelyre a későbbiekben hivatkozni vagy akár építeni lehet. Az esemény lezajlott. S már tudjuk, akkor érte el célját, ha két év múlva újra fesztivál lesz Kaposvárott. Mégpedig olyan fesztivál, amelyre már az előző évben készülnek a színházak. Mert 1979 óta negyedszer volt módomban átélni a rendezvény felpörgő hangulatát, s a reménykedés után tudomásul venni, hogy semmi nem változik. Meglátjuk, mi lesz két év múlva.

Sándor L. István több mint nyolcvan előadásból válogatta ki a szerencsés produciókat. A helybeliek Litvai Nelli – általam sajnos nem láthatott – mesejátékát, A lovaggá ütött vándor-t mutatták be versenyprogramként, Darvas Ferenc zenéjével, Kelemen József rendezésében. A nagyszínházi előadás, mint azt a bemutatót követő beszélgetések tárgyalták, tele volt ötlettel, tisztes rendezői és színészi munka jellemezte, de a darabnak talán erősebb dramaturgra lett volna szüksége. Igen jó érzés volt, hogy a kaposvári színészek közül, aki csak ráért, részt vett az előadásokon, s olykor a vitákon is.

Nagyszínházi előadásból kettő volt a kaposváriakén kívül. A nyíregyházi Árgyélus királyfi és Tündérszép Ilona című, rendkívül kócos szövegű, széteső és átláthatatlan játékát Divinyi Réka írta és Tóth Miklós rendezte. Ötletekben itt se volt hiány, de a színészek inkább magukat szórakoztatták, s az ég világon semmi olyan közlendőjük nem mutatkozott, melyet a közönségnek szántak volna. A vitákon olyasmi derült ki, hogy mindeb-

⁹ Megjelent a Kritikai Lapok 2002. 9-10. számában.

ből a röppenő ötletek, a játékosság, a mindennek mindennel való fölválthatósága, a teljes felnőtt alkotói szabadság értékelendő, mint alkotói gesztus, legalábbis a válogató szerint. Elképzelhető. Nekem az egészből csak néhány szép színpadkép maradt meg, melynek tervezője Endresz Ágnes volt.

Debrecenből egy olyan Ludas Matyi érkezett, amelyen az elmúlt évtizedek gyermekszínházának összes problémáját tanulmányozni lehetett. Itt sincs darab, bár híre járt, hogy a szerzőpáros (Várad R. Szabolcs és Némedi Árpád kaposvári színészek) által létrehozott szövegkönyv alapján Kaposvár valaha sikeres bemutatót tartott. Ez is elképzelhető. Debrecenben viszont sem rendezői, sem színészi erő nem emelte föl a játékot, így aztán a morzsalékos szöveg goromba poénkodások és nem szűnő kiabálás által vált igen nehezen viselhetővé.

Nem úgynevezett nagyszínpadi előadás volt, hanem bábszínház a nagyszínpadon a Lengyel Pál által rendezett Lázár Ervin mese, A legkisebb boszorkány könnyes, szép története. Költői színházat láttunk, bár – talán elsősorban a szokottnál tágasabb tér miatt – kissé erőtlen állapotában. Mégis: nagyszínpadon ez volt az az előadás, ahol költői tisztaságú szöveg találkozott biztos kezű rendezői munkával, s ez elegendő volt ahhoz, hogy mindenki méltányolja a Budapest Bábszínház produkcióját.

A Nürnbergből hozott vendégprodukciónak, a németek Salto und Mortale címmel futó, hosszúra nyújtott, filozofikusnak szánt bohóc-antréjának szövegét a játszó színészek „írták”. Alighanem tévedés vagy szervezési kényszer indokolhatja az előadás idehívását, mert sem a színészi játék, sem a „filozófia” nem vergődött el a nézőkig, csupán a sokszor munkátlanul hagyott zenész-hármas tevékenysége volt szakmailag értékelhető.

Az Egri Gárdonyi Géza Színház Murányi Tünde rendezésében mutatta be a hajdan Pesten nagy sikerrel futó Csizmás kandúrt. A Korcsmáros György ötletéből született játékot Tömöry Márta írói közreműködésével tudta évekig játszani a Budapesti Gyermekszínház. Megvolt a szépsége, bája, emberszeretete és humora. Itt most a közreműködők és a jóváhagyók mindent merése lesz emlékezetes. A jószándékkal teli, de tévútra vitt színészcsapatnak sikerült egy tökéletesen félreértett eseménynek vért adnia. A játszóknak csak azzal tudtak foglalkozni, s arra reflektáltak – mivelhogy a koncepció szerint „elvesztek” útközben a kellékek – hogy ők itt most „játszanak”.

Érdekes jelensége volt ez a fesztiválnak: a gyerekek játszó, felnőtt, normális színész mintha védelmet keresne ebben a túl gyakran mutatkozó szakmai belterjességben. Muszáj megmutatnia, hogy ő dehogyis gondolja ezt komolyan, csak hát színész, muszáj tennie valamit, ha egyszer dolgozni kell.

A tárgyjátékok műfaját két bábos együttes, a most bicikligumikkal dolgozó győri Vaskakas Bábszínház és a Figurina Színház Animációs Kisszínpada képviselte. A győriek A világ teremtésének nyolc napját, Figurináék a Grim(m)aszok című mesesorozatukat mutatták be.

A Kolibri Színház a Bán János által játszott és Novák János által rendezett, Barbro Lindgren által írott Kucak Matyi című bájos játékát kockáztatta meg a hatalmas moziteremben. Szerencsésen túlélte a megpróbáltatást, nem utolsósorban Bán János alkalmazkodóképességének köszönhetően. A kamaraszínházi előadás lassan bejárja a világot. Aki csak teheti, feltétlenül nézze meg, de otthon, vagy az eredeti méretnek megfelelő szobányi térben!

Kolibriék másik produkciója az úgyszintén északról hozott, az Elvis, a bajfácán című lírai „iskola-komédia” egy butuska mama és egy oda nem figyelő apa magányosan kóválygó kisgyerekéről szól, akit a nagy Elvis után nevezett el a sok bajba belefáradt, már csak magával törődő anyukája. Elvis az ő halott bátyjának emlékével társalog előttünk, egészen a játék végéig, amikor aztán – barátokra lelve, el tudja őt eresztetni, vissza, az árnyak közé. Maria Gripe regényével bizonyára nincs is semmi baj. Még Babics Imre „színpadra író” munkája is elfogadható. Nagyon nagy gondok vannak azonban a rendezéssel és a színészi játék színvonalával. Czeizel Gábor szépségre törekvő szándéka erősen érződik, de sem a színészeivel, sem a térrel, sem a szövegen végzett munkáján nem mutatható ki egy erős és következetes elgondolás.

A Közép-Európa Táncszínház Gyermekszínháza A Hétrőfös visszatér címmel mutatott be zenés, táncos mesejátékot, melynek széttartó tartalmi és formai komponenseivel, s furcsa hangosítási technikájával nehezen elfogadható, de roppant magabiztossággal bemutatott produkcióként marad meg a nézői emlékezetben.

A Merlin Színház Atlantis Társulatának tagjai Greifenstein János rendezésében és szellemi vezetésével készült nagysikerű sorozatuk III-IV. részét mutatták be, ezúttal Benedek Elek meséiből válogattak. A mesélő színházi forma jelen változata díszletben-jelmezben kissé túllőttöttnak tűnik, de a rengeteg ötlet és az alapvető igényesség tiszteletet ébreszthet minden szakmabeliben.

Pilinszky János Az aranytollú madár című művét mutatta be a másodéves bábszínész osztály a magyar amatőrszínházak klasszikussá lett stílusát idézve, egyfajta mimetikus oratóriumként, Lenkefi Zoltán által tervezett bábokkal, Lénárt András rendezésében, szeretnivaló fegyellemmel, rokonszenves csapatszellelmet sugározva.

A 2002-es kaposvári fesztivál történelmi tényének számít a drámapedagógián felnőtt színész-drámatanári csoportok csapatos megjelenése. Kaposi Lászlót, a Kerekasztal színházi Társulás rendezőjét, aki most

Wedekind A tavasz ébredése című darabja alapján készült játékát mutatta be kinevelt csapatával, e cikk megjelenésének idejére magas kitüntetésben részesítette a miniszter. Ő az első, akit drámapedagógiai munkájáért részesítettek díjban Magyarországon. A Takács Gábor által vezetett Káva Kulturális Műhely Vaskor című produkciója a fesztiválon is díjat kapott, s a Keleti István Művészeti Iskola Toldi produkciójával először jelent meg művészeti iskola csapata ebben a közegben. Mindkét előadást Perényi Balázs rendezte.

Nem problémátlan a nálunk meghonosodott nevelőszínházi forma. Hol a színházi esemény, hol a feldolgozó szakasz vet föl több vitatnivalót. De szép jövő előtt áll a magát TIE (Theatre in Education)- vagy drámaprogramnak nevező műfaj, melyben leginkább a színész-drámatanárok magasfeszültségű figyelme, közönségükhöz való totális odafordulása adja a legtöbb örömet az esemény külső szemlélőjének.

Két olyan előadást láttam, amelynek minden pillanata jutalomnak számított. Az egyik a Maskarás Céh által bemutatott, s Pályi János által egyedül játszott, Kovács Ildikó által rendezett Tamási Áron mű, a Szegény ördög bábos feldolgozása volt, melynek ragyogó ördög- és emberbábjait Bodor Judit tervezte. Csúfondórosság, emberszeretet, lenyűgöző szakmai biztonság jellemzi ezt a Néder Róbert remek, csiki-csuki vásári díszletében bemutatásra kerülő játékot.

S bizony, szem nem maradt szárazon a Ciróka Bábszínház Leporello első könyve című előadása során. Az Árnyak színháza alcímet viselő produkció Ende Ophelia kisaszony árnyszínháza című írása nyomán keletkezett. Vonzó érzelemgazdagság, humor és szomorúság, s valami szelíd bölcsesség árad Badacsonyi Angéla és Majoros Ágnes játékából. Segítőik Gulyás László és Barcza Zsolt, valamint a díszletet létrehozó Mátravölgyi Ákos és Grosschmid Erik. A kosztümök Sipos Katalint dicsérik, az egész előadás pedig azt a Rumi Lászlót, aki a magyar bábszínház határokön túl is mind többször feltűnő világszínvonalú rendezője, s a kortárs magyar színház kevesek által ismert nagy tehetsége.

Már csak ezért is érdemes volt Kaposvárra utazni. Ellenkeztem a gyerekszínházi fesztivál ellen, s most mégis – Novák Jánosnak is – köszönöm, hogy ezeket a produkciókat láthattam.

Gyermekszínház, gyermekkultúra

– beszámoló a VII. Gyermekszínházi Világfesztiválról –

Előadások

Immár hetedik alkalommal rendezték meg Lingenben a nemzetközi gyermekszínházi fesztivált. A világ különböző pontjairól, 24 országból érkeztek gyerekek, fiatalok, hogy bemutassák előadásaikat és a fesztiválkomplexum *Nemzetek parkjában* otthonukat, az általuk képviselt országokat is megismertessék a többi résztvevővel.

Az előadásokat két helyszínen játszották. A körülbelül 500 férőhelyes, hatalmas színházteremben sok előadást mikroporrtal kihangsúlyozva, a legmodernebb technikai felszerelések igénybevételével mutathattak be a csoportok, míg a bálteremből átalakított Theatre an der Wilhelmshöheban kevésbé színházi körülmények között, de használható méretű színpadon játszhattak a gyerekek.

A fesztivál egyik célja különböző kultúrájú, vallású és gondolkodású gyerekek egymással való megismertetése, összeháttároltatása. Ennek érdekében nem csak egymás előadásait nézhették meg, hanem délelőttönként közös workshopokon vehettek részt. Az ezeket vezető nemzetközi tanárbrigád tagjai gyakran panaszkodtak, hogy a gyerekek kimerültsége miatt szinte lehetetlen minőségi munkát végezni velük, ráadásul a nyelvi akadályok leküzdése is komoly erőfeszítést igényelne.

Természetesen a délután és este bemutatott előadások voltak a fesztivál főpillérei. Ígyekszem az ezek között ki-

rajzoló fő irányvonalakat leírni a cikk további részében. Minden fesztivál minőségét leginkább a válogatás szempontjai határozzák meg. Ez esetben a szervezők által megnevezett szempontok közé tartoztak a földrajzi, esztétikai és a szociális szempontok (pl. utcagyerekek által készített előadások), valamint a különleges színházi próbálkozások (siketnémák által játszott előadás). Látható volt azonban, hogy emellett fontossá válhattak más kultúrpolitikai megfontolások is abban, hogy a hatvan jelentkező közül mely produkciókat válogassák be. Ez a rendkívül hullámzó minőségből is kitűnt. Némelyik előadás olyannyira gyenge volt, hogy a benne játszó gyerekekkel szemben volt felelőtlenség (egy ország képviselőjében!) kritikának kitenni a játékukat.

Az előadásokat három csoportra lehet osztani. Láthatunk *tradicionális színházi formákat* bemutató előadásokat. Ilyen volt például a szingapúriai pekingi operája, amely felvonultatta e műfaj összes külsődleges elemét, azonban nem sikerült a látványos érdekesség kategóriáján felülemelkedni. A 9-14 éves gyerekek élő ruhábukként mozogtak a színpadon, és a nézőtér helyett foglaló gyerekközönség sem került közelebb ehhez a méltán híres színházi stílushoz, semmilyen magyarázattal, megfigyelési szemponttal nem könnyítették meg a néző dolgát. Sokkal sikeresebb volt a Maszk című ugandai előadás, amelynek alkotói egy népmesét adtak elő. A ha-